

Genitalødem

Hevelse i og rundt kjønnsorganene.

Ved Ann Nesser, spesialist i onkologisk fysioterapi og lymfødembehandling, Majorstuen Fysikalske Institutt

Det å utvikle et lymfødem et eller annet sted på kroppen er for alle vanskelig å akseptere. Problemet blir oftest enda større når ødemet kommer på steder i kroppen som kan være vanskelige å snakke om, så som i og rundt kjønnsorganene.

Årsaker

Genitalødem kan ha både primære og sekundære årsaker, og det kan oppstå både hos kvinner og menn

Ved primære lymfødem kan årsaken være at det er manglende utvikling av lymfeårer eller lymfeknuder i lysken eller bekkenområdet.

Ved sekundære lymfødem er årsaken som regel ødem etter operative inngrep eller etter strålebehandling.

Det er også viktig å nevne at det kan oppstå lymfødem i genitaliene ved pulsatorbehandling, eller ved bandasjering som starter før man har et godt sentralt avløp.

Informasjon

Når pasienten kommer til fysioterapeuten med lymfødem i bena, så bør fysioterapeuten informere om genitalødem, og oppfordre pasienten til å melde fra hvis problemet oppstår. Det er like viktig at ødem i dette området blir behandlet så tidlig som mulig som ødem andre steder på kroppen, da også ødemet her kan omdannes til fettvev og gi store både psykiske og fysiske plager.

Ved behandling av genitalødem er det viktig at pasientene får god informasjon om lymfesystemet og behandlingens forløp. Hvis pasienten ønsker det kan det være en fordel at ektefelle, eller annen pårørende er tilstede ved de første behandlingene. Bandasjering – spesielt hos menn – kan for enkelte være vanskelig å gjennomføre selv. Ved urinering kan bandasjen lett bli våt, og må skiftes, og hvis ikke pasienten klarer dette selv, er det fint om det er pårørende som kan hjelpe. Ellers er det også viktig at pasienten eller pårø-

rende lærer lette massasjeregrep, for å stimulere avløpet og forhindre vevsdannelse. Det finnes også en film som er laget om behandling av mannlige genitalødem, som vi av og til sender med pasienten hjem slik at pasienten og pårørende blir godt informert om behandlingen.

Komplikasjoner

Spesielle komplikasjoner ved genitalødem, er sopp, sår og bakterieinfeksjoner. Det blir varmt og fuktig, og kontakt med hud mot hud. Det kan også være at disse pasientene på grunn av kreftbehandling har tilleggproblemer med tarm og blære. Også *lymfefistler* (blemmer fylt med lymfevæske) er et stort problem i dette området, spesielt på grunn av tynn slimhud. Fistlene kan medføre at det hele tiden lekker lymfevæske, hvilket også kan føre til nevnte komplikasjoner.

Behandling

Ved behandling gjennomføres vanlig sentral lymfedrenasje og hvis mulig god mavebehandling, gjerne med pusteøvelser. Når genitaliene behandles bruker fysioterapeuten hansker, hvilket er viktig for hygien. Genitalområdet dreneres til forskjellige lymfeknuder, både overfladisk og i dypet. Her kan man eventuelt behandle ved at pasienten legger sin hånd underst og så trykker fysioterapeuten over – for å markere trykkretningene. Det er også viktig at pasientene her lærer å massere og trykke ekstra rundt forhuden på penis, og på kjønnsleppene hos kvinner, – da det her lett oppstår vevsfortykkelse.

Bandasjering og kompresjon

Som ved all annen lymfødembehandling er i første omgang hudpleien viktig. Hos menn bandasjeres både penis og pung (*scrotum*), både med elastomull, spesialpolstringer, eventuelt kort-elastiske bandasjer. Problemet her er å få bandasjen til å sitte, pluss å unngå at det blir vått. Det blir brukt selvklebende bandasjer som blir lagt over de andre bandasjene. Det finnes også spesielle suspensorium som hjel-

per til med å holde disse bandasjene på plass. Viser til artikkel av fysioterapeut Inger Bülow i Lymfeposten nr 3, 2007.

Hos kvinner er bandasjeringen mer komplisert, så her må det brukes forskjellige typer polstringer som gir ekstra trykk. Forslag her er spesialpolstring av forskjellige typer skumplast, bind, tampax/ob som bl.a legges ved kjønnsleppene for å få kompresjon. For at disse polstringene skal holdes på plass tren- ges stramme bukser, sykkelshorts eller tilmålte kompresjonsbukser.

Disse pasientene har som regel også ødem i et eller begge bena og derfor må kompresjonsbuksene la- ges til å gi best mulig kompresjon i hele områ- det.

Oppfølging

For å bevare behandlingsresultatet etter en inten-

sivfase er det viktig at pasientene følger opp be- handlingen etter råd fra fysioterapeuten, så som bruk av kompresjonsbukser, eventuell bandasje- ring, spesialpolstring og vedlikeholdsbehandlinger. Generell aktivitet og øvelser for kroppen er viktig, – og ved genitalødem er det ekstra viktig med bekkenbunnstrening, benøvelser og pusteøvelser. Når det gjelder samleie, så er det ingenting som tilsier at dette ikke kan gjennomføres så lenge det er mulig.

Alle fysioterapeuter som går på kurs i lymfødem- behandling får opplæring i behandling av genital- ødem.

Det er viktig at de pasientene som får dette proble- met tar opp det med fysioterapeuten så fort som mulig, slik at behandlingen kan komme i gang. ■